

Gazze Ablukası

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

2018

Gazze Ablukası

Filistin Sahnesi

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

Araştırma ve İncelemeler Birimi

Şubat, 2018

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'ne aittir. Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'nin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi; siyasi kalkınma meselelerinde, karar almada ve demokratik değerlerin ve itidalli olma değerinin yüceltilmesinde uzman bir kaynak olmaya çalışan bir araştırma merkezidir.

Toplumlar inşa etmeleri, medeni ülkeler kurmaları ve kendi geleceklerini kendileri belirleme, - hürriyet-eşitlik-insanlık onurunu ayakta tutma ilkelerine dayalı bir demokrasi kurmaları için; bölgedeki fertlerin, cemaatlerin ve partilerin; siyasi güçlerinin ve imkânlarının geliştirilmesine ve şiddeti ve yandaşlığı bırakmaya yardımcı olan; ölçülü olma, çoğulculuk, itidalli olma, hoşgörü ilkelerinin manalarının derinleştirilmesi ve halkların (özellikle de Filistin Halkı) sosyal ve sivil haklarını kazanmalarına katkı sağlamak Merkez'in hedeflerindedir.

Vision Center for Political Development

Başak Mh. Hürriyet Blv. Yiğitler Sok. No:70/32 B Blok Başakşehir/İstanbul

Tel: +90 212 631 0107

www.vision-pd.org/tr

GİRİŞ

Son dönemde Gazze Şeridi'nin ekonomik çöküşün eşiğinde olduğu, hatta birçok insani faaliyet alanında – özellikle de kentteki para akışının iyiden iyiye azalması ve ablukayı uygulayanların, Gazze'deki paranın tamamen suyunu çekmesini sağlama amaçlı yaptırımlarını yoğunlaştırmasıyla birlikte – pratikte de bir çöküşün içerisine girdiği konusu çokça konuşulmaktadır. Bu durum, iki tehlikeli ekonomik yörüngede yansımaları göstermektedir. Bir yandan nakit akışının azalmasına bağlı olarak alım gücünün son derece zayıflaması nedeniyle Gazze halkının direnci kırılmakta, diğer yandan ise ekonominin bozulması sonucunda birçok işyeri atıl hale gelmekte ve giderek artan bir biçimde kepenk indirmektedir.

Bu çalışma, Gazze Şeridi'ndeki mevcut durumu ve buna bağlı çok sayıda insani faaliyetle ilgili gidişatı genel hatlarıyla ele almakta ve bunları siyasi bağlamına yerleştirmektedir. Bunun için öncelikle sebep, etken ve aktörlerden başlanarak, metod ve vasıtalar incelenmek suretiyle, söz konusu gidişat sonucu ortaya çıkacak ihtimaller ve savunma amaçlı girişimler irdelenecektir.

Genel Görünüm:

Mizan İnsan Hakları Merkezi, Ocak 2018'de yayınladığı açıklamada “Halihazırda ekonomik ve sosyal çöküşün eşiğinde bulunduğu, bunun ise hayat şartlarında ve tıbbi bakım, su, sağlık harcamaları ve çevre sağlığı gibi bireyin yaşamını sürdürmesi için kaçınılmaz olan temel hizmetlerde meydana gelen hızlı kötüleşmenin ışığında, insanların yaşamını tehdit ettiği” ifade edildi.¹

Açıklamada ayrıca ablukadan, özellikle de şu an itibarıyla artmış olan ekonomik ambargodan, zarar gören insani faaliyet alanlarının neler olduğu da dile getirildi. Mizan'ın ve diğer kaynakların verdiği bilgilere dayanarak, söz konusu alanlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Gazze Şeridi'ndeki işgücünün başlıca kaynağı olan özel sektörün çöküşü. Uluslararası Filistin Halkının Haklarına Destek Komitesi, Gazze Şeridi'ndeki çalışanların %56,9'unun özel sektörde, %37'sinin ise kamuda çalıştığını söylemektedir.² Bu rakamlar, özel sektörde

¹ Çöküşün Durdurulması, Etkileriyle Mücadeleden Daha Az Külfetlidir... Mizan Merkezi Gazze Şeridi'ndeki Ekonomik ve Toplumsal Çöküş Konusunda Uyarıyor, Uluslararası Toplum Acil Bir Şekilde Harekete Geçmeye Çağırıyor, Mizan İnsan Hakları Merkezi Web Sayfası, 31 Ocak 2018, <https://goo.gl/iP4oJ8>

² Uluslararası Filistin Halkının Haklarına Destek Komitesi Gazze Şeridi'ndeki Yerel Ekonomik Kalkınmanın Durumuyla İlgili Gerçekleri Yayınlıyor, Komite Web Sayfası, 25 Ocak 2018, <https://goo.gl/LfgzZD>

meydana gelen çöküşün ne denli yıkıcı sonuçlarının olacağını gözler önüne sermektedir. Örneğin 2008'den önce sanayi sektöründe 25 bin kişi istihdam edilirken, halihazırda bu sayı 10 bini geçmemektedir.³

2. Sivil toplum kuruluşları, resmi örgütler ve Birleşmiş Milletler Yakındoğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı'na (UNRWA) bağlı derneklerin imkanları zaafa uğratılmış ve sağladıkları temel hizmetlerde ciddi bir gerileme yaşanmıştır.

3. Binlerce aile yoksullaştırılmış, çok sayıda aile de çalışan akrabalarından aldıkları yardımlardan mahrum kalmıştır. Ablukaya Karşı Halk Komitesi Başkanı Cemal el-Hudari'nin ifadesine göre, Mayıs 2017'ye kadarki yoksulluk oranı %80'in üzerine çıkmıştır.⁴

4. Sağlık hizmetleri sektöründe sürekli olarak bir kötüleşme yaşanmaktadır. Kritik vakalar ve riskli hastalıklara çözüm bulma becerisi giderek azalmakta, Gazze halkının kente giriş-çıkışına koyulan kısıtlamalar nedeniyle Gazze dışındaki Filistinlileri tedavi etme konusunda yetersizlik kendisini göstermektedir. Bu durum, 2017 yılı zarfında 19 Gazzelinin yaşamını yitirmesine yol açmıştır. Gazze Şeridi'ndeki sağlık sektörünün bazı hastaları iyileştirmede yetersiz kalması sonucunda, 2016 yılında kent dışına yapılan hasta sevklerinin oranı %53,6'ya yükselmiştir. Bununla birlikte İsrail işgal güçleri, yüzlerce hastaya tedavi izni vermeyi reddetmiş, izin alamayan hasta oranı 2017 yılında %60'ı bulmuştur.⁵

5. Yakıt sorunuyla birlikte, elektrik sorunu da devam etmekte, bu da hem sağlık sektörüne hem de doğrudan Gazze halkına olumsuz olarak yansımaktadır.⁶ Zira sürekli yaşanan elektrik kesintileri, diyaliz tedavisi görmesi gereken hastaları etkilemektedir. Ayrıca yoğun bakım hastaları ve yeni doğmuş bebekler de bu durumdan etkilenmektedir. Himaye İnsan Hakları Merkezi'nin aktardığı bilgilere göre, 2017 yılında elektrik yetersizliğinin oranı %63'e ulaşmış olup, yılın çoğunluğunda gerçekleşen elektrik kullanımı 4 saat aktif elektrik, 12 saat kesinti şeklinde uygulanmaktadır.⁷

³ 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı, Filistin el-Eyyam Gazetesi Web Sayfası, 18 Aralık 2017, <https://goo.gl/kKMHyU>

⁴ Gazze'deki Ekonomik Durumun Kötüleşmesi Yoksulluk Oranını %80'in Üzerine Çıkardı, Filistin el-Hades Gazetesi Web Sayfası, 12 Mayıs 2017, <https://goo.gl/d1wYcm>

⁵ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınladı, Himaye İnsan Hakları Merkezi Web Sayfası, 4 Ocak 2018, <https://goo.gl/vbrfXt>

⁶ Örneğin Bkz: Dr. el-Kudre: Jeneratörlerin Durması Sağlık Hizmetlerini Son Derece Endişe Verici Bir Aşamaya Sürüklemektedir, Gazze Şeridi Sağlık Bakanlığı Web Sayfası, 7 Şubat 2018, <https://goo.gl/Z3V72T>. el-Kudre açıklamasında, 16 sağlık merkezinin kapatıldığını, üç hastanede ise jeneratörlerin durduğunu vurgulamaktadır.

⁷ A. g. e.

6. Yakıt ve elektrik krizi nedeniyle su arıtma tesisleri işlevsiz hale gelmiştir. Yetkili mercilerin atık suları arıtmaksızın boşaltmak zorunda kalması, yine ev ve işyerlerindeki suların da arıtılmadan denize dökülmesi sonucu, sağlık ve çevre açısından büyük felaketler meydana gelmektedir. Öte yandan elektrik krizi, halkın temiz su kullanım paylarına da yansımaktadır. Nitekim “2017 yılında yeraltı su kaynaklarında yaşanan yetersizlik, yaklaşık 150 milyon metreküptür. Yeraltı su kaynaklarının kirlilik oranı %97 dolaylarında iken, tuzluluk oranı ise 1500 miligramın üzerindedir. Elektrik krizi nedeniyle Gazze Şeridi halkı, günde kişi başı 80 litreden az su kullanabilmektedir.”⁸

7. Yine sağlık sektörü açısından bakıldığında, Gazze Şeridi’nde sürekli bir ilaç sıkıntısı yaşanmaktadır. 2017 yılı Aralık ayına kadarki dönemde ilaç yetersizliği %44, tıbbi cihaz yetersizliği ise %28 oranını bulmuştur. Bu ise yeni doğmuş bebekleri etkilemektedir. Öyle ki bu yılın Ocak ayı ile Şubat ayı ortasındaki dönemde, yeni doğmuş iki bebek yaşamını yitirmiştir.⁹

8. Mizan’ın aktardığı bilgilere göre Gazze Şeridi’nin ekonomisi çökme aşamasına gelmiş bulunmakta, bu da şehir halkının alım gücüne etki etmek ve işgal rejiminin izin verdiği kadarıyla Gazze Şeridi’ne giren malzemeleri taşıyan nakliye aracı sayısının öncekinin %30’una düşmesine sebep olmak suretiyle yansımaları göstermektedir.

9. Filistin Merkezi İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 2017’nin üçüncü çeyreğine kadar Gazze Şeridi’ndeki işsizlik oranı, %46,6’ya ulaşmıştır. Bu oran, Batı Şeria’daki işsizlik oranından (%19) açık ara öndedir.¹⁰ Mizan İnsan Hakları Merkezi de, 2018 yılının başlangıcında yayınladığı bir çalışmada aynı işsizlik oranını dile getirmiştir.¹¹ Sendikacılar ile ticaret, sanayi ve taahhüt sektörleri temsilcileri, Gazze Şeridi’nin 2017 yılındaki durumunu şu ana kadarki en kötü durum olarak nitелеmektedir.¹² Bazı kaynaklara göre Gazze’de yaşayan 20-29 yaş arası gençler ve ortaöğretim ile üniversite diplomasına sahip bireyler arasındaki işsizlik oranı %67’nin üzerindedir.¹³ Himaye İnsan Hakları Merkezi’nin aktardığı bilgilere

⁸ A. g. e.

⁹ Yeni Doğmuş Bebekler De İlaç Kurbanları Kervanına Katılıyor, Gazze Şeridi Sağlık Bakanlığı Web Sayfası, 8 Şubat 2018, <https://goo.gl/nbhtf5>

¹⁰ Filistin İstatistik Kurumu 2017’nin Üçüncü Çeyreği İçin (Temmuz-Eylül 2017 Dönemi) Faal Güçlere Dair Temel Sonuçları İlan Etti, Filistin Merkezi İstatistik Kurumu, 9 Kasım 2017, <https://goo.gl/mE6YJf>

¹¹ İşsizlik ve İnsan Hakları Üzerindeki Etkileri Adlı Araştırma (Gazze’deki Üniversite Mezunları Örneği), Mizan İnsan Hakları Merkezi Web Sayfası, 22 Ocak 2018, <https://goo.gl/jsGvSJ>

¹² 2017’de Gazze’deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

¹³ Gazze’deki İşsizlik Oranı Dünyada Birinci Sırada, el-İktisadi Gazetesi Web Sayfası, 31 Aralık 2017, <https://goo.gl/XGdNrY>

göre ise Gazze'deki mevcut işsizlik oranı, on dokuz yıldan bu yana en yüksek seviyeye ulaşmıştır.¹⁴

10. Gazze Şeridi'ndeki on binlerce kişinin maddi geliri azalmış, buna bağlı olarak hayat şartları kötüleşmiş ve alım güçleri düşmüştür. Bu durum, genel olarak ekonominin halinden ve özel ekonomi sektörlerinin çöküşe doğru ilerlemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca gerek memur maaşlarında kesintiye gidilmesi ve bazı memurların emekliye ayrılması, gerekse de Hamas Hareketi'nin tayin etmiş olduğu memurların veya örgüt kadrolarının maaşlarını ödeyememesi de bu durumun sebeplerindedir.

11. Ekonomik sıkıntılar, Gazze halkının barınma sorununda da kendisini göstermektedir. Barınma alanında karşılaşılan sorunların çok sayıda sebebi bulunmakla beraber, bunlardan bazıları işgal rejiminin inşaat malzemelerinin şehre girişine getirdiği kısıtlamalar, halkın alım gücünün çok zayıf hale gelmesi ile bölgesel ve uluslararası finansman kaynaklarının zayıflamasıdır. Bu ise kendisini daha çok taahhüt sektöründe göstermektedir. Nitekim Müteahhitler Birliği Başkanı Alâ el-A'rec, şu sözleriyle yaşanan sıkıntıyı dile getirmiştir: "2017 yılı, taahhüt sektörünün en kötü yılı olmuştur."¹⁵ Gazze Ticaret ve Sanayi Odası Halkla İlişkiler ve Basın Müdürü Mahir et-Tabba' ise, 2014 yılındaki savaştan bu yana Gazze'ye giren çimentonun 2 milyon tonu geçmediğini, halbuki ihtiyaç duyulan çimento miktarının en az 6 milyon ton olduğunu söylemektedir. Buna göre Gazze'ye giren çimento miktarı, ihtiyacın ancak %30'una karşılık gelmektedir.¹⁶

12. Bahsi geçen kötü ekonomik koşullar, Gazze Şeridi'ndeki ekonomik dengenin gözle görülür biçimde bozulmasını beraberinde getirmiştir. Örneğin tarım ve inşaat sektörlerinde çalışan işçi oranı, yalnızca %6,6'dır ki bu, söz konusu iki sektörün çökmek üzere olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde özel sektörde çalışan işçi oranı da %13,9 olup, bu sektörde de bir çöküşün yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte fabrika ve atölyelerin %90'dan fazlası ya kepenk indirmek ya da işçi sayısında azalmaya gitmek zorunda kalmıştır.¹⁷ Öte yandan 2014 yılındaki savaş nedeniyle 860'tan fazla sanayi tesisi zarar görmüş, bu zararlar halen telafi

¹⁴ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınladı...

¹⁵ 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

¹⁶ A. g. e.

¹⁷ Uluslararası Filistin Halkının Haklarına Destek Komitesi Gazze Şeridi'ndeki Yerel Ekonomik Kalkınmanın Durumuyla İlgili Gerçekleri Yayınlıyor...

edilememiştir.¹⁸ Benzer şekilde elektrik krizi de, işletme maliyetlerini %300 oranında arttırmıştır.¹⁹

13. Gazze Şeridi'nin ihracat oranları, önceki oranından %2 azalmıştır. Yerli toplam üretime yapılan yatırım oranı ise, abluka öncesinde %17,6 iken, 2015 yılında %2,1'e gerilemiştir. Bu da eldeki geçmiş veriler ışığında, söz konusu oranın 2018 yılı başlangıcında sıfıra indiği anlamına gelmektedir.²⁰

Ablukayı Tahkim Araçları

- **İşgal**

Bazı yönleriyle yukarıda aktardığımız resmin genel görünümü, on yıldan fazla süredir devam eden ablukanın doğurduğu sonuçların üst üste birikmiş halidir. Fakat 2017'den bu yana abluka, Gazze Şeridi'ni maddi olarak yıkma hedefine yönelmiş bulunmaktadır. Bunun için ise Gazze'ye giren ve Gazze'den çıkan para arasındaki dengeyi bozma siyaseti izlenmektedir. Bu bağlamda 2007'den bu yana devam eden ablukanın araçları daha güçlü hale gelmiş ve 2017 yılında yeni araçlar sahaya sürülmüştür.

İsrail'in ablukasını başlangıçtan itibaren Gazze Şeridi'nden dışarı ve Gazze Şeridi'ne hareket kabiliyetini sınırlandırmış, 21 Haziran 2007'de Gazze'ye ait gümrük kodunu iptal etmiş, Gazze'yle yapılan ticareti kısıtlamış, İsrail bankaları Gazze'yle ilişkilerini azaltmıştır. İşgal rejimi Gazze'nin ihracatına sınır getirmesinin yanı sıra, ithalatını da ürünlerin cinsini belirlemek ve miktarını azaltmak suretiyle daraltmıştır. Bu kısıtlama, özellikle de "çok amaçlı kullanıldığı" iddia edilen ürünlerde meydana gelmektedir.²¹ Yasaklı ürünler listesinde ahşap paneller, tekne malzemeleri, tuğla, asfalt, iletişim cihazları, röntgen cihazları gibi ürünler yer almakta, bu ürünler ancak özel izinler alınması halinde ve uluslararası toplum tarafından gerçekleştirilen projelerde kullanılmak üzere kente sokulabilmektedir.²²

İşgal rejiminin kısıtlamaları yalnızca ürünlerle sınırlı kalmamakta, tüccarların hareket serbestisini de kapsamaktadır. Gazze Şeridi'nden dışarı çıkması yasak olan tüccar sayısı 3000 civarındayken, dışarı çıkmasına izin verilen tüccar sayısı 500'dür.²³ İsrail'de faaliyet gösteren

¹⁸ 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

¹⁹ İşsizlik ve İnsan Hakları Üzerindeki Etkileri Adlı Araştırma (Gazze'deki Üniversite Mezunları Örneği)...

²⁰ 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

²¹ Yani hem sivil hem de askeri amaçlarla kullanılabilir.

²² Bilgi Raporu: Listeler Sonuna Kadar Dolu, Hareket Serbestisi Savunma Merkezi Web Sayfası, 31 Ocak 2016, <https://goo.gl/anbyYo>

²³ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınladı...

Hareket Serbestisi Savunma Merkezi'nin aktardığı verilere göre 2017 boyunca Gazze'nin kuzeyinde bulunan Erez/Beyt Hanun sınır kapısı için verilen geçiş izni sayısı %51 oranında azalmış, tüccarlara verilen izinler ise 2015 yılına kadarki miktarına kıyasla %85 oranında düşmüştür.²⁴

Ürün ve tüccarların yanı sıra işgalci İsrail rejimi, balıkçıların mesleki faaliyetlerine de kısıtlamalar getirmiştir. Balıkçı teknelerinin onarımı için gerekli olan ürünlerin ithal edilmesini sınırlandırmasına ek olarak İsrail, balıkçıların yalnızca 6 deniz milini kapsayan bir alan içerisinde avlanmasını şart koşmuştur ki bu alanı kimi zaman 3 mile indirmektedir. 2017 yılından bu yana ise yalnızca Ekim ayından itibaren 6 hafta süreyle sınırlı bir bölgede 9 deniz millik bir alanda avlanılmasına izin vermektedir. Bu kısıtlama, 20 millik mesafe içerisinde avlanılmasını öngören Oslo Anlaşması'na aykırıdır.²⁵

İşgal rejiminin Gazze'de üretilen tarım ürünlerinin ihracatına getirdiği sınırlamalar nedeniyle tarım sektörü de kriz yaşamakta, Gazzeli çiftçilerin günlük zararları 150 bin dolara ulaşmaktadır.²⁶

Bu bağlamda işgalci İsrail'in, Hamas'ın kentte hakim olmasından itibaren Gazze Şeridi'ne yaptığı saldırıların yıkıcı etkilerini de unutmamamız gerekir. Nitekim 2014 yılındaki saldırıdan sonra, yıkılan bina sayısı 18000 olup, bunların 11000'i tamamen yerle bir olmuştur. Yeniden inşa edilenlerin sayısı ise ancak 5528'dir. Yıkılan binaların yeniden yapılması için finansman sağlanamama oranı %33,38'dir.²⁷

Gazze Şeridi'nin yeniden inşasındaki yavaşlığın birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerin en önemlisi, Yeniden İnşa Mekanizması (GRM) olarak adlandırılan ve Gazze'nin yeniden imarına imkân sağlanması amacıyla Filistin ve İsrail hükümetleri arasında imzalanmış olan anlaşmadır. Bu mekanizmanın temel unsurlarından biri, Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi (UNOPS) tarafından kurulan Ürün Gözlem Birimi'dir (MMU). Söz konusu birim, GRM tarafından Gazze'ye sokulan inşaat malzemelerinin nasıl kullanıldığını denetlemektedir.²⁸

²⁴ 2017 Gazze'ye Dışarıya Kapatmada Aşırılık Yılıydı, Hareket Serbestisi Savunma Merkezi Web Sayfası, 15 Ocak 2018, <https://goo.gl/svEMzL>

²⁵ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınlandı...

²⁶ Uluslararası Filistin Halkının Haklarına Destek Komitesi Gazze Şeridi'ndeki Yerel Ekonomik Kalkınmanın Durumuyla İlgili Gerçekleri Yayınlıyor...

²⁷ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınlandı...

²⁸ UNOPS-Gazze'nin Facebook Sayfası, 3 Haziran 2016, <https://goo.gl/b6jXyq>

Bahsi geçen mekanizmanın oluşturduğu risk, yalnızca inşaat malzemelerinin ithalinde ve dağıtımında işgal rejiminin uygulama şartlarına tabi olmasından ibaret olmayıp, İsrail'in misyonlarını BM ve Filistin Yönetimi'ne taşıma rolünü de üstlenmektedir. Bu iki merci, işgal rejiminin öne sürdüğü şartların uygulanmasını denetlemektedir. İsrail, 2014 yılında yaptığı saldırı sonucu yıktığı yapıları yeniden inşa etme sorumluluğundan kaçmakta, bu yükümlülüğü uluslararası topluma dayatmaktadır. Daha da kötüsü, bu mekanizmayı kabul etmek, pratikte Gazze'ye yönelik ablukayı kabul etmek anlamı taşımaktadır. Zira uluslararası toplum, ablukanın kaldırılması için baskı yapması gerekirken, işgal rejiminin inşaat malzemelerinin kente girişi ve dağıtımını konusunda getirdiği şartların uygulayıcılığını üstlenmektedir.²⁹

Bu mekanizma sayesinde İsrail, BM'nin geniş çaplı çalışma programlarına onay verme yahut vermeme ve inşaat demiri ve çimento gibi "çok amaçlı kullanılabilen" maddelere dair sahip olduğu "güvenlik çekinceleri" nedeniyle belirli şartlar dayatma hakkına sahip olmaktadır. Öte yandan işgal rejimi, ürün ithali ve nakliyle ilgili veritabanlarına erişme ve Filistin Yönetimi tarafından denetlenmiş olsalar dahi satıcı, müteahhit ve sanayicilere onay vermeme hakkı elde etmektedir. Aynı şekilde İsrail, proje taleplerini ve ürün miktar çizelgelerini değerlendirme ve projelerin satıcı/müteahhitlere verilmesini reddetme hakkına da sahiptir.³⁰ BM ve Filistin Yönetimi'nin İsrail'le yaptığı anlaşmada, inşaat malzemelerinin dağıtımını ve inşaat projelerinin onaylanmasına dair daha katı kısıtlamaların olduğu maddeler yer almaktadır. Buna göre BM ve Filistin Yönetimi, işgal rejiminin birer uygulama aracından ibaret olmakta, Gazze halkı sürekli bir biçimde aşağılanma, tahakküm ve hak ihlallerine maruz bırakılmaktadır.³¹

Söz konusu anlaşmanın hukuki, siyasi ve ahlaki yönü bir tarafa bırakılacak olursa, ekonomik bakımdan taahhüt şirketlerinin faaliyetinin sektöre uğramasına, projelerin uygulanmasında gecikmelere ve çalışanlara yönelik ödemelerin gecikmesi, işçilerin hakları olan idari harcamalar ve sigortalar nedeniyle ödenen cezalar şirketlerin büyük kayıplar yaşamasına yol açmaktadır. Ayrıca işgal rejiminin koyduğu kısıtlamalar sonucu bazı ürünlerin fiyatları yükselmiştir.³²

²⁹ Gazze'yi Yeniden İnşa Mekanizması (GRM) Hakkında Sorular ve Cevaplar, Uluslararası Destek Takibi Web Sayfası, 26 Ocak 2015, <https://goo.gl/LCasJ5>

³⁰ Nacel White, Gazze'yi Yeniden İnşa Mekanizması'nın (GRM) Meşruiyeti Hakkında Yasal Analiz, Uluslararası Destek Takibi Web Sayfası, 26 Ocak 2015, <https://goo.gl/LCasJ5>

³¹ Gazze'yi Yeniden İnşa Mekanizması (GRM) Hakkında Sorular ve Cevaplar...

³² 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

Bununla beraber Gazze'nin yeniden imarı için söz vermiş olan bağışçı devletler, sözlerini yerine getirmemiştir. Bu hususta verilen sözlerin yalnızca yaklaşık %27'si tutulmuştur.³³

- **Bölünme ve Filistin Yönetimi'nin Politikaları**

Bölünme, ekonomik problemlerin doğmasına yol açmıştır. Hamas Hareketi'nin Gazze Şeridi'ne hâkim olması bahanesiyle işgal rejimi, boğucu ekonomik krizlerin doğmasına yol açan abluka uygulamalarına başlamıştır. Bu krizlerin bir sonucu olarak ise derin toplumsal sorunlar kendisini göstermiştir. Fakat Filistinlilerin kendi ellerindeki araçlar, Gazze'yi çöküşün eşiğine getiren unsur olmuştur. Nitekim Filistin bankaları, feshedilen Filistin hükümetiyle işbirliği yapmaktan kaçınmış, Filistin para fonu yöneticileri bölünmenin akabinde Gazze Şeridi'nde kurulan iki alternatif bankaya (el-İntac Bankası ve Gazze Milli Bankası) ruhsat vermeyi reddetmiştir.³⁴ Bölünmenin başlangıcından bu yana Gazze Şeridi'ne para girişi konusunda takınılan sert tutum, kente giren para miktarının azalmasına yol açmıştır. Bu ise sonraki süreçte Gazze'nin parasal açıdan kurak hale gelmesi yolunda atılan diğer adımların temelinde yatan sorunu teşkil etmiştir.

İdari açıdan uygulanan çifte standarda bağlı olarak tanınırlığı olmayan, ablukaya maruz bırakılan ve kaynakları işgalle yakından ilişkili bulunan bir hükümet, tabii bir biçimde çok daha az kalkınma imkân ve fırsatına sahip olacaktır. Özellikle de halkının %80'inden fazlası – başta UNRWA'nın yardımları olmak üzere – yardımlarla hayatını sürdüren³⁵ Gazze Şeridi gibi bir kentte durumun böyle olması, bizleri şaşırtmamalıdır.

Güvenlik güçleri Gazze'den çıkmış olsa da Filistin Yönetimi, halen dahi kente tahakküm etme hususunda elinde birçok kart bulundurmaktadır. Mısır veya işgal rejimi gibi Gazze Şeridi'yle bağlantısı bulunan yerel aktörler ile uluslararası aktörler, Filistin Yönetimi'ni tanıma ve bu yönetimle ilişki kurma düzeylerini sınırlı tutmaktadır. Hatta Hamas Hareketi'ne yakın olan yahut hareketi destekleyen bazı bölge devletleri, Filistin Yönetimi ve Hamas Hareketi'yle ilişkilerinde dengeli bir yol takip etmekte ve yaptıkları yardımları Filistin Yönetimi vasıtasıyla ulaştırmak veya önce işgal rejiminin onayını almak suretiyle Gazze Şeridi'yle ilişkileri için

³³ A. g. e.

³⁴ Filistin Uzlaşısından Sonra Gazze Bankalarının Akıbeti, el-Cezire Net Web Sayfası, 29 Mayıs 2014, <https://goo.gl/tCdnH3>

³⁵ Çöküşün Durdurulması, Etkileriyle Mücadeleden Daha Az Külfetlidir... Mizan Merkezi Gazze Şeridi'ndeki Ekonomik ve Toplumsal Çöküş Konusunda Uyarıyor, Uluslararası Toplum Acil Bir Şekilde Harekete Geçmeye Çağırıyor...

meşru bir görünüm sunmaya gayret göstermektedirler. Bu ise ablukayı kutsamakta ve Gazze'deki kalkınma ve yatırım fırsatlarını azaltmaktadır.

Bölünmenin beraberinde getirdiği en önemli sorunlardan birisi, vergide yaşanan ikiliktir.³⁶ İki vergi sistemine tabi olmaları nedeniyle sanayi, ticaret ve serbest meslek erbabı sıkıntı çekmektedir. Birinci sistem, Hamas Hareketi'nin Gazze Şeridi yönetimiyle ilgiliyken, ikinci sistem Filistin Yönetimi'yle bağlantılıdır. Buna bağlı olarak söz konusu işletmeler, her türlü ayrıcalık ve muafiyetten mahrum kalmaktadır. Zira limanlar ve İsrail sınır kapıları üzerinden yapılan ithalat, Filistin Yönetimi'nin vergi tahsil alanına girmekte, bu tahsilat görevini ise Filistin Yönetimi adına işgal rejimi yapmaktadır. Diğer taraftan Hamas Hareketi yönetimi de, Gazze Şeridi içerisinde vergi toplamaktadır. Bundan önce Hamas, tüneller vasıtasıyla şehre sokulan mallardan da vergi almaktaydı. İkili yönetim yapısı ve buna bağlı olarak gelişen ikili vergi sistemi, idarede şeffaflığın ortadan kalkmasına ve iki yönetimin – Mahmud Abbas'ın devlet başkanlığındaki Filistin Yönetimi ile Hamas Hareketi'nin Gazze yönetimi – özellikle vergi tahsilatı ve elektrik ile yakıt krizi konularında birbirine sürekli suçlamalar yöneltmesine sebep olmaktadır.

Vergideki ikilik ve Filistin Yönetimi'nin Gazze Şeridi'ndeki taahhüt şirketlerinin – vergi iadesi gibi – hakedişlerini ödememesi, taahhüt şirketlerinin %50'den fazlasının piyasadan çekilmesine yol açmıştır.³⁷ Bu ise binlerce kişinin işsiz kalması ve yine binlerce Filistinli ailenin yoksullukla yüz yüze gelmesi anlamını taşımaktadır. Böylece ekonomik akış bozulmakta ve genel bir ticari çöküntü baş göstermektedir. Diğer sektörlerin de benzer bir akıbetle karşılaşması halinde ortaya çıkacak felaketin boyutu, daha aşikâr biçimde zihinlerde canlanmaktadır.

Bölünmenin sonuçları kendisini Nisan 2017'de,³⁸ Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın Gazze Şeridi'ne yönelik katı yaptırımlar uygulama tehdidinde bulunmasından bu yana daha net biçimde göstermiştir. Abbas'ın bu tehdidi, Hamas Hareketi'nin Gazze'deki hükümet faaliyetlerini denetlemek amacıyla bir İdari Komite kurduğunu ilan etmesinin ardından gerçekleşmişti. Hamas Hareketi'ne göre Ulusal Uzlaşma Hükümeti, Gazze'ye yönelik yükümlülüklerini yerine getirmemekteydi.

³⁶ 2017'de Gazze'deki Ekonomik Durum En Kötü Halini Aldı...

³⁷ A. g. e.

³⁸ Sari Urabi, Hamas ve el-Fetih Arasında Yeni Çatışma... Nasıl ve Neden?, el-Cezire Net Web Sayfası, 25 Nisan 2017, <https://goo.gl/vzwCJW>

Filistin Yönetimi'nin son dönemdeki politikaları, Gazze Şeridi'ne para akışının giderek azalmasına yol açmıştır. Zira maaşlarda yapılan kesintiler, erken emekliye ayırma uygulamaları ve bankaların memur maaşlarından biriken promosyonlarda indirim yapmaları sonucu, yönetime bağlı memurlar başta olmak üzere devlet çalışanlarının gelirleri azalmıştı. Öte yandan Hamas Hareketi, artık bölünme sonrası atadığı memurların maaşları için uluslararası veya bölgesel destek alamamaktaydı. Yine bazı kaynakların ifade ettiğine göre³⁹ Hareket, örgütsel kadrolarının maaşlarını ödeme konusunda da sıkıntılar yaşamaktaydı.

Diğer taraftan tünellerin Mısır yönetimi tarafından yıkılması, tünellerle sağlanan alternatif ticareti ve Gazze halkının İsrail tarafından uygulanan ablukayı aşmasını engellemiş oldu. Tünellerin yıkılması, işsizliğin etkisinin ikiye katlanmasına ve ablukaya rağmen gösterilen kalkınma ve yatırım çabalarına darbe vurulmasına yol açtı. Aynı şekilde Hamas Hareketi'nin para getirme yolu kapanmakta, Hareket tünellerdeki ticaretten aldığı vergi gelirinden mahrum kalmaktaydı. Öte yandan Refah sınır kapısının sürekli olarak kapalı kalması, Gazze halkının yalnızca ürün tedariki açısından değil, insanların giriş-çıkışı bakımından da yaşadığı sıkıntılarının katbekat artmasına sebep oldu. Nitekim Refah sınır kapısı, 2017 yılı boyunca yalnızca 21 gün açık kaldı.⁴⁰

İşgal rejiminin uygulamalarıyla doğrudan ilişkili olan yahut bölünme sonucu – gerek Filistin Yönetimi gerekse de Mısır yönetimin eylemleriyle – doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkan sebeplere ek olarak, Gazze'deki özel sektöre yapılan uluslararası destek de azalmıştır. Bunun sonucunda çalışan kişi sayısında düşüş yaşanmış, üniversite mezunlarını istihdam etmeye yönelik projeler zayıflamıştır. Yine banka ve yatırım kredi kurumları ile proje finansman kuruluşlarının rolü azalmıştır.⁴¹

Ablukanın Nedenleri

İsrail'in abluka uygulamaları, öncelikle Gazze'deki Filistin direnişini kuşatmak, ardından direnişi zayıflatarak gücünü kırmak ve ardından Filistin halkı tarafından bir yük olarak görünmesini sağlamaya çalışmak gayesini gütmektedir. İşgal rejimi bunu, direnişin kendisine karşı sahip olduğu gücü, bir savunma silahına dönüştürmek, sonrasında ise bu gücü savunma yetisinden de yoksun bırakarak bir yükten ibaret hale getirmek suretiyle hayata

³⁹ Sari Urabi, Gazze... Kuşatanlar ve Yalnız Bırakanlar!, Arabi 21 Gazetesi Web Sayfası, 6 Şubat 2018, <https://goo.gl/nwnZ9H>

⁴⁰ "Himaye" Merkezi Abluka'nın 2017 Yılında Gazze Şeridi'ne Etkilerini İnceleyen Bir Rapor Yayınladı...

⁴¹ İşsizlik ve İnsan Hakları Üzerindeki Etkileri Adlı Araştırma (Gazze'deki Üniversite Mezunları Örneği)...

geçirmektedir.⁴² Aynı amaçla İsrail, Gazze’de direniş modelini yok etmeye, ilham verici bir nitelik taşımasını engellemeye ve Gazze’nin bir direniş üssüne dönüşme ihtimalini tamamen ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. İsrail Gazze’nin, Vietnam’daki Hanoi veya altmışlı yıllarda Ürdün’de, yetmişli yıllarda ise Lübnan’da bulunan Kurtuluş Örgütü gibi yapıların karşılığının verilmesi ve intikam duygularıyla dolu bir hale bürünmemesini istemektedir.

2017’den bu yana Filistin Yönetimi’nin uyguladığı yaptırımlar ise hayret vericiydi. Zira Filistin Yönetimi, bölünmenin ve Hamas’ın hükümetini ilan etmesinin ardından hiç bu denli sert yaptırımlarda bulunmamıştı. Bazı gözlemciler, Filistin Yönetimi’nin yaptırımlarının temelde Trump’ın ve bölgesel müttefiklerinin projelerinden kendisini korumanın bedeli olduğunu düşünmektedir. Nitekim Gazze, Filistin Yönetimi’nin kendisini dışlanma, zayıflatılma ve yönetim değişikliğine uğramadan koruyabilmesine karşı tek zayıf halkaydı. Ayrıca mali yüklerin azaltılması ile uluslararası ve bölgesel desteğin kısılması ışığında kaynak sağlanması açısından da Gazze hedef alınmıştı.⁴³ Sonraki süreçte ise yaptırımlar, Hamas Hareketi’yle müzakerede faydalı bir araç haline gelmiş, Filistin Yönetimi’nin Gazze’yle ilgili sorumluluklarını ya da geniş kapsamlı seçimler gibi hazır olmadığı siyasi yükümlülüklerini savuşturan bir vasıtaya dönüşmüştü. Aynı şekilde bu yaptırımlar, Filistin Yönetimi’nin Hamas Hareketi’ne ve uzlaşma konusunu Filistin meselesinin asli unsuru olarak gören bölge ülkelerine karşı güç merkezini elinde tutmasını sağlamıştı.⁴⁴

Yüzyılın Anlaşması’yla ilgili ortada birçok söz dolaşırken, Gazze’ye yönelik ablukayı kullanarak Hamas’ı bu anlaşmanın hazırlık sürecine dahil etme ihtimali, halen mevcut durumdadır. Bu süreç, 1991 yılındaki II. Körfez Savaşı’nın ardından Filistin Kurtuluş Örgütü’ne yapılan ekonomik ambargo, ardından Madrid Konferansı’na gitmeye mecbur bırakılması ve akabinde de Oslo Anlaşması’nı imzalaması sürecine benzetilebilir.

Abluka: Mücadele ve Olasılıklar

Hamas Hareketi, ablukanın boğucu etkilerine karşı mücadele etmek ve Filistin toplumu açısından daha derin çöküşlerden kaçınmak için, merkezi bir plan olarak uzlaşma yoluna gitmiştir. Ancak uzlaşma çabaları, Filistin Yönetimi’nin tekrar elektrik faturalarını ödemeye

⁴² İşgal rejiminin bu bakış açısıyla ilgili Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi’nin şu yayımına Bkz: Han Yunus Direniş Ait Tünel Havaya Uçuruldu: Olası Sebep ve Sonuçlara Dair Bir Değerlendirme, Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi Web Sayfası, 16 Kasım 2017, <https://goo.gl/YSc9Za>

⁴³ Sari Urabi, Hamas ve el-Fetih Arasında Yeni Çatışma... Nasıl ve Neden?...

⁴⁴ el-Fetih’in Uzlaşma Sonrası Gazze’ye Yaptırımları... Bağlımlar ve Olasılıklar, Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi Web Sayfası.

başlaması haricinde, ekonomik krize çözüm getirmemiştir.⁴⁵ Diğer taraftan ise Filistin Yönetimi, Gazze'ye karşı Mahmud Abbas'ın kaldırmış olduğu vergileri tekrar yürürlüğe koymak ve yeniden bazı memurları erken emekliye ayırmak suretiyle yaptırımlar uygulamıştır.⁴⁶ Mısır'ın el-Fetih'ten ayrılan milletvekili Muhammed Dahlan ile anlaşmalı olarak Hamas'a kapı aralaması fırsatından istifade ederek ablukanın biraz rahatlatılması, Gazze'deki ekonomik ve mali krizi çözmemiştir. Aynı şekilde Hareket'in Tony Blair ile Katar ve Türkiye gibi bazı dost devletler vasıtasıyla uzun vadeli bir ateşkes yaparak ablukayı kaldıracak ya da hafifletecek bir çözüme ulaşma girişimleri de sonuç vermemiştir.⁴⁷

Öyle görünüyor ki Hamas Hareketi'nin ablukayla mücadeledeki araçları patlama gerçekleştirme ya da askeri çarpışma tehditleridir. Bu tür fikirlerin Hareket içerisinde önerilmesi beklenmedik bir durum da değildir. Nitekim Kassam Tugayları'na ait olduğu iddia edilen bir konuşmada, Kassam'ın Hamas siyasi yönetimine "Gazze'de bir siyaset ve güvenlik boşluğu oluşturma ve böylece işgal rejimiyle askeri çatışma da dahil olmak üzere birçok ihtimale kapı aralama" yönünde bir plan önerisinde bulunduğu aktarılmıştı.⁴⁸

Toplumda ablukaya karşı yapılan protesto faaliyetleri tırmanışa geçmiş durumdadır. Birçok hayır kuruluşu tarafından düzenlenen gösteride, yüzlerce çocuk Gazze Şeridi'ni boydan boya yürümüştür.⁴⁹ Özel sektör kuruluşları ise, Gazze Ticaret Odası'ndan bir yetkilinin ifadesine göre, çok kötü durumdaki ekonomiyi protesto etmek amacıyla İsrail'den Gazze'ye ithal edilen ürünlerin şehre girişini bir gün için yasaklama kararı almıştır.⁵⁰ Yine aynı amaçla, BM'nin Gazze temsilciliği önünde de gösteriler gerçekleştirilmiştir.⁵¹

Bununla birlikte Gazzeli tüccarlar, şehirde abluka ve diğer yaptırımlar nedeniyle meydana gelen ekonomik "çöküş"ü protesto etmek amacıyla bir günlük açlık grevi yapmıştır.⁵² Ancak Gazze Şeridi'ndeki karar alma mercilerinin zihinlerinde bulunan ve Gazze'de konuşulan asıl

⁴⁵ Filistin Yönetimi Yeniden Gazze'nin Elektrik Faturasını Ödeyecek, er-Re'y el-Yevm Gazetesi Web Sayfası, 3 Ocak 2018, <https://goo.gl/bDnV5V>

⁴⁶ Hani el-Misri, Gazze'de Çözüm ve Uzlaşma Senaryoları ile Mevcut Durumdaki Vizyonlar, Filistin Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, 8 Şubat 2018, <https://goo.gl/Jx3vng>

⁴⁷ A. g. e.

⁴⁸ Kassam Tugayları Gazze'deki Krizi Yeni "Krizler" Çıkararak Çözmeye Çalışıyor (Analiz), Anadolu Ajansı Arapça Sayfası, 11 Ağustos 2017, <https://goo.gl/ZwerVR>

⁴⁹ Gazzeli Çocuklar Ekonomik Şartların Kötüleşmesini Protesto Etti, Mısır el-Vatan Gazetesi Web Sayfası, 4 Şubat 2018, <https://goo.gl/275atN>

⁵⁰ İsrail'in Gazze'ye İthal Ettiği Ürünler Alınmıyor, Lübnan en-Nehar Gazetesi Web Sayfası, 5 Şubat 2018, <https://goo.gl/G5w1ZC>

⁵¹ Gazze'de Ekonomik Şartların Kötüleşmesi Nedeniyle Gösteriler Düzenlendi, el-Ahram Gazetesi Web Sayfası, 24 Ocak 2018, <https://goo.gl/Dwz4Kb>

⁵² Kötü Ekonomik Şartlar Nedeniyle Gazze Şeridi'nde Geniş Çaplı Açlık Grevi Yapıldı, Şehab Haber Ajansı Web Sayfası, 22 Ocak 2018, <https://goo.gl/CgvDck>

düşüncelerden biri ise, Gazze'nin giriş kapılarında kamp kurarak gösteri yapmaktır.⁵³ Fakat öyle görünüyor ki bu düşünce yalnızca bir söylenti düzeyindedir ve Hamas böylesi bir adıma karşı temkinli yaklaşmaktadır.

Gözlemciler bu türlü girişimler hususunda uzun uzadıya düşünülmesi ve uygulanması hususunda farklı ihtimallerin araştırılması gerektiğini söylemektedir. Zira İsrail'in, insanların toplanmasını önlemek için sınır şeridini bir "ateş hattı"na çevirmesi yahut tamamen barışçıl olsa ve Gazze'deki etkin güçlerin kontrolü altında bulunsa da, halkın hareketliliğini engellemek için büyük bir katliam yapması hiç de ihtimal dışı değildir.⁵⁴

Tüm bu girişimlerin başarısız olması, Gazze ablukasının devam etmesi anlamına gelmektedir. Bu da çöküş ihtimalini ve Trump'ın planına mecbur kalınmasını yahut başka olasılıkları beraberinde getirebilir. Öyle ki mevcut durum olduğu gibi devam edebilir, köklü bir değişim olmaksızın şu anki hal sürebilir ve belki de olaylar artık patlama noktasına ulaşır.

Geriye yalnızca üçüncü senaryo kalmaktadır: Milli birliğin kurulması. Trump'ın yalnızca hakkında çokça konuşulan planı değil, Kudüs'ü "İsrail"in başkenti olarak tanıma ve ABD Büyükelçiliği'ni "Tel Aviv"den Kudüs'e taşıma yönündeki somut adımlarının doğurduğu ortam, bu birlik için son derece uygundur. Uzlaşma çabaları halen yavaş, aksak ve mütereddittir; fakat henüz Trump'ın davranışlarının beraberinde getirdiği zorlukların düzeyine erişmiş değildir.⁵⁵ Ancak mevcut durum değişmediği takdirde, ufukta ışık görünmemektedir. Ve belki de Hamas Hareketi'nin patlama ihtimalleri yahut işgal rejimiyle savaşa hazırlığı, tercih edilir bir hale gelecektir.

⁵³ Büyük Dönüş Yürüyüşü Kapsamında İlk Çadır Gazze'nin Doğu Sınırına Kuruldu, Filistin Medya Merkezi Web Sayfası, 6 Şubat 2018, <https://goo.gl/7Hr4kJ>

⁵⁴ Hani el-Mısri, Gazze'de Çözüm ve Uzlaşma Senaryoları ile Mevcut Durumdaki Vizyonlar...

⁵⁵ Merkez Meclisinin Trump'ın Açıklamasıyla İlgili Kararları... Alındıkları Ortam ve Vizyonları, Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi Web Sayfası, 5 Şubat 2018, <https://goo.gl/c7Ba6L>